

Қосымша №

«Almaty» Микроқаржы ұйымы» ЖШС

Басқарма Шешімімен

БЕКІТІЛДІ

«19» сәуірі 2023ж.

«Микрофин Хаттама № 13»

«Алматы» микроқаржы ұйымы» ЖШС қызметкерлері үшін сыбайлас жемқорлықпен және коммерциялық парақорлықпен күресу жөніндегі нұсқаулық

Мазмұны

Бөлім 1. Қолданылу аясы.....	3
Бөлім 2. Глоссарий.....	3
Бөлім 3. Жалпы ережелер	4
Бөлім 4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруды шешсеңіз, сіздің әрекеттеріңіз.....	6
Бөлім 5. Сыбайлас жемқорлық жағдайындағы қызметкерлер әрекеттерінің алгоритмі.....	7
Бөлім 6. Қарамағындағылардың сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін басшылардың жауапкершілігі.....	7
Бөлім 7. Сыйлық алуға тыйым салу туралы мәлімдеме.....	8
Бөлім 8. Қорытынды ережелер.....	8

«АЛМАТЫ» МИКРОҚАРЖЫ ҰЙЫМЫ» ЖШС	стр. 3 из 12
«Алматы» микроқаржы ұйымы» ЖШС қызметкерлері үшін сыбайлас жемқорлықпен және коммерциялық парақорлықпен күресу жөніндегі нұсқаулық	

Бөлім 1. Жалпы ережелер

1. Осы Нұсқаулық сыбайлас жемқорлыққа байланысты әрекеттерге не жататынын анықтайды және сыбайлас жемқорлық сипатындағы жағдай туындаған кезде «Алматы» МҚҰ» ЖШС (бұдан әрі – Серіктестік) қызметкерлерінің іс-әрекеттерінің тәртібін белгілейді.

2. Бұл құжат Серіктестіктің барлық құрылымдық бөлімшелері мен лауазымды тұлғаларының танысуы және қолдануы үшін міндетті болып табылады.

3. Осы Нұсқаулықта келтірілген талаптар ең аз қажетті болып табылады және нақты жағдай үшін толық және/немесе шектеуші талаптар ретінде қарастырылмауы керек.

Бөлім 2. Глоссарий

4. Нұсқаулықта қолданылатын негізгі түсініктер мен қысқартулар:

- Сыбайлас жемқорлық – Жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген тұлғаларға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың өздерінің қызметтік (лауазымды) өкілеттіктерін және соған байланысты мүмкіндіктерді жеке немесе делдал арқылы өзіне немесе үшінші тұлғаларға мүліктік (мүліктік емес) пайдалар мен артықшылықтарды алу немесе өндіру мақсатында заңсыз пайдалануы, сондай-ақ жеңілдіктер мен артықшылықтар беру арқылы осы тұлғаларға пара беруі.

- Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл - Серіктестіктің сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, оның ішінде Серіктестікте сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және жою, сондай-ақ сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бойынша өз өкілеттіктері шегінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды ашу және тергеу және олардың салдарын жою қызметі;

- Коммерциялық пара алу – коммерциялық немесе өзге де ұйымда басқару функцияларын жүзеге асыратын адамға ақшаны, бағалы қағаздарды немесе өзге де мүлікті заңсыз беру, сондай-ақ оған өзінің қызметтік жағдайын пайдаланғаны үшін, пара алуды жүзеге асыратын тұлғаның мүддесі үшін қызметте патронат немесе ымырашылдық қызмет көрсеткені үшін жалпы мақсатта заңсыз мүліктік қызмет көрсету.

- Лауазымды тұлға – тұрақты, уақытша немесе арнайы өкілеттік бойынша мемлекеттік органдарда үкімет өкілінің функцияларын жүзеге асыратын, квазимемлекеттік сектор субъектілерінде, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарында сондай-ақ мемлекеттік органдарда ұйымдастырушылық, әкімшілік немесе басқарушылық функцияларды жүзеге асыратын адам.

- Мүдделер қақтығысы – жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті тұлғалардың, оларға теңестірілген тұлғалардың, лауазымды тұлғалардың жеке мүдделері мен олардың лауазымдық өкілеттіктері арасындағы қайшылық, бұл жағдайда тұлғалардың жеке мүдделері олардың ресми өкілеттіктерінің тиісінше орындалмауына әкеп соғуы мүмкін.

- Пара – мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті тұлға не оған теңестірілген тұлға не жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын тұлға, не лауазымды тұлға, сондай-ақ шет мемлекеттің немесе халықаралық ұйымның лауазымды тұлғасы жеке немесе делдал арқылы алған ақша, бағалы қағаздар, басқа да мүлік, мүлікке құқықтар немесе мүліктік игіліктер.

- Бопсалау жолымен пара алу – пара берушінің немесе ол өкілдік ететін адамдардың заңды мүдделеріне нұқсан келтіруі мүмкін іс-әрекеттер жасаймын деп қорқытумен немесе оған зиянды зардаптардың алдын алу үшін оны пара беруге мәжбүр ететін жағдайларды қасақана жасау арқылы пара талап етуі.

Бөлім 3. Жалпы ережелер

5. Қазақстан Республикасында пара алу және беру әрекеттері заңсыз болып табылады және Қылмыстық кодекс пен Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске сай қадағаланады. Егер лауазымды адамның туыстары мен жақындарына оның келісімімен ақша, өзге де мүлік түріндегі мүліктік пайда не материалдық қызмет көрсету берілсе немесе ол бұған қарсы болмаса және өзінің қызметтік өкілеттіктерін пара берушінің пайдасына пайдаланса, лауазымды тұлғаның әрекеті пара алу ретінде саралануы керек. Қазақстан Республикасындағы қолданыстағы заңнамаға сәйкес пара ақшамен, бағалы қағаздармен және өзге де мүлікпен қатар, қайтарымсыз және төленген мүліктік сипаттағы игіліктер (туристік жолдамалар беру, пәтерлерді жөндеу, саяжай салу және т.б.) болуы мүмкін. Мүліктік сипаттағы игіліктер болып берілген мүліктің, жекешелендірілген объектілердің құнын төмендету, жалдау төлемдерін, банк несиелерін пайдаланғаны үшін пайыздық мөлшерлемелерді төмендету табылады.

6. **Пара алу және пара беру** – бір қылмыстық модельдің екі қыры, егер пара туралы айтатын болсақ, бұл пара алатын (пара алушы) және оны беретін (пара беруші) бар екендігін білдіреді.

7. **Пара алу** – аса қауіпті қызметтік қылмыстардың бірі болып табылады, әсіресе егер ол адамдар тобымен жасалса немесе лауазымды тұлғаның заңды немесе заңсыз әрекеті (әрекетсіздігі) үшін артықшылықтар мен жеңілдіктер алуынан тұратын қорқытып алумен қатар жүрсе.

8. **Пара беру** – лауазымды тұлғаны заңды немесе заңсыз әрекеттерге (әрекетсіздікке) итермелеуге немесе берушінің пайдасына қандай да бір артықшылықтар беруге немесе алуға, оның ішінде жалпы қамқорлық немесе қызметте келісім жасау мақсатында жасалған қылмыс.

9. **Пара нысандары бола алады:**

- заттар, ақша, оның ішінде: валюта, банк чектері мен бағалы қағаздар, бағалы металдар мен тастардан жасалған бұйымдар, автомобильдер, тамақ өнімдері, бейнеаппаратуралар, тұрмыстық техника және басқа да тауарлар, пәтерлер, саяжайлар, қала сыртындағы үйлер, гараждар, жер учаскелері және басқа да жылжымайтын мүліктер;

- пайда немесе жеңілдіктер: емделу, жөндеу және құрылыс жұмыстары, санаториялық-курорттық және туристік жолдамалар, шетелге сапарлар, ойын-сауық және басқа да шығындарды ақысыз немесе жеңілдікпен төлеу.

- пара алудың жасырын түрі – несиеге немесе жоқ қарызды өтеу желеуімен банктен несие алу, төмендетілген бағамен сатып алынған тауарға ақы төлеу, тауарды жоғарылатылған бағамен сатып алу, пара алушыға, оның туыстарына, достарына жалақы төлей отырып, жалған еңбек шарттарын жасасу, жеңілдетілген несие алу, лекциялар, мақалалар және кітаптар үшін жоғары қаламақы, казинодағы «кездейсоқ» ұтыс, қарызды кешіру, жалдау ақысын азайту, несие пайызын өсіру және т.б.

10. Мүдделер қақтығысының алдын алу немесе реттеу жөніндегі шектеулерді, тыйым салуларды және талаптарды, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды тудыру мақсатындағы өтініштер туралы жұмыс берушінің (жалдаушының) өкілін хабардар ету міндетін, сондай-ақ оған қарсы күрес мақсатында белгіленген өзге де міндеттерді сақтау маңызды.

Кейбір сөздерді, қимылдарды, ым-ишараны басқалар пара беру туралы өтініш (ым) ретінде қабылдауы мүмкін. Олардың мысалдары:

- «Мәселе қиын, бірақ шешуге болады»;
- «Рахметті қалтаға сала алмайсың»;
- «Келісеміз»;

- «Көбірек аргумент керек»;
- «Бүге-шүгесін талқылау керек»;
- «Енді, не істейміз?» және т.б.

Ұйым өкілдерімен және азаматтармен, әсіресе пайдасы шенеуніктердің шешімдері мен әрекеттеріне байланысты кейбір тақырыптарды талқылау да пара сұрау ретінде қабылдануы мүмкін.

Бұл тақырыптардың мысалы:

- төмен жалақы және белгілі бір қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін қаражаттың жетіспеушілігі;
- белгілі бір немесе басқа мүлікті сатып алуға, осы немесе басқа қызметті алуға, туристік саяхатқа баруға ұмтылу;
- шенеуніктің туыстарының жұмысының болмауы;
- шенеуніктің балаларының оқу орындарына түсу қажеттілігі және т.б.

Лауазымды тұлғадан түсетін кейбір ұсыныстар, әсіресе, егер олар шешімдері мен әрекеттеріне пайдасы тиетін ұйымдардың өкілдеріне және азаматтарға жіберілсе, пара талап ету ретінде қабылдануы мүмкін. Бұл тіпті мұндай ұсыныстар ізгі ниеттен туындаған және шенеуніктің жеке пайдасына ешқандай қатысы жоқ болса да мүмкін болады. Мұндай ұсыныстарға жатады:

- лауазымды тұлғаға және (немесе) оның туыстарына жеңілдік беру;
- анықталған бұзушылықтарды жою, мемлекеттік тапсырыс бойынша жұмыстарды орындау және қажетті құжаттарды дайындау үшін нақты компанияның және (немесе) сарапшылардың қызметтерін пайдалану;
- белгілі бір қайырымдылық қорына ақша аудару;
- белгілі бір спорт командасын қолдау және т.б.

11. Сыбайлас жемқорлық пен коммерциялық пара алудың ықтимал жағдайлары, сондай-ақ мінез-құлық ережелері бойынша ұсыныстар. Арандатушылықтар: қызметке жүгінген азаматтардың ықтимал арандатушылықтарын болдырмау мақсатында бөлімшенің қызметін тексеретін лауазымды тұлғалар қадағалауы тиіс:

- келушілер орналасқан қызметтік кеңсе-жайларды және жеке заттарды (киімдерді, портфельдерді, сөмкелерді және т.б.) қараусыз қалдырмау;
- Келуші кеткеннен кейін жұмыс орнында бөгде заттар табылса, ешқандай тәуелсіз әрекетсіз дереу басшылыққа хабарлау;

Бопсалау жолымен пара алу:

- пара алу және/немесе коммерциялық пара алу субъектісін қабылдауға дайын болу немесе үзілді-кесілді бас тарту ретінде түсіндірілуі мүмкін асығыс мәлімдемелер жасамай, өзіңізді өте мұқият, сыпайы, ашуланбай ұстаңыз;

- мұқият тыңдаңыз және Сізге ұсынылатын шарттарды дәл есте сақтаңыз (сомалардың мөлшері, тауарлардың атауы және қызмет көрсету сипаты, параны беру шарттары мен әдістері, коммерциялық пара алу нысаны, мәселелерді шешу реттілігі);

- пара және/немесе коммерциялық пара алу субъектісін беру уақыты мен орны туралы мәселені келесі әңгімеге қалдыруға және келесі кездесуге сізге таныс орынды ұсынуға тырысыңыз;

- әңгімелесуде бастамашылық жасамаңыз, көбірек «қабылдаңыз», әңгімелесушіге «сөйлеуге», мүмкіндігінше көбірек ақпарат беруге мүмкіндік беріңіз;

- пара беруге немесе коммерциялық пара алуға келіскен жағдайда сіздің мәселеніздің шешілетініне кепілдіктер туралы сұраңыз;

- егер сізде дауыс жазу құрылғысы болса, пара алу және/немесе коммерциялық пара алу туралы ұсынысты (жасырын) жазып алуға тырысыңыз;

- осы фактіні жадынама түрінде жоғары басшылыққа хабарлау;

«АЛМАТЫ» МИКРОҚАРЖЫ ҰЙЫМЫ» ЖШС	стр. 6 из 12
«Алматы» микроқаржы ұйымы» ЖШС қызметкерлері үшін сыбайлас жемқорлықпен және коммерциялық парақорлықпен күресу жөніндегі нұсқаулық	

- **сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға немесе Қазақстан Республикасы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет агенттігінің 1424 Call-орталығына (Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет) орын алуы мүмкін қылмыс туралы жазбаша немесе ауызша хабарлаңыз.**

12. Мүдделер қақтығысы:

- кез-келген ықтимал мүдделер қақтығысынан сақ болу;
- мүдделер қақтығысының кез келген мүмкіндігін болдырмау үшін шаралар қабылдауға;
- мүдделер қақтығысы немесе оның туындау мүмкіндігі туралы сізге белгілі болған бойда жазбаша түрде тікелей басшыға хабарлау;
- тікелей басшымен келісіп, туындаған мүдделер қақтығысын жою бойынша шаралар қабылдау;
- мүдделер қақтығысының тарапы болып табылған қызметкерді белгіленген тәртіппен қызметтік міндеттерін орындаудан шеттетуге және (немесе) мүдделер қақтығысына әкелген пайдадан бас тартқанға дейін оның қызметтік жағдайын өзгерту;
- қызметтік тәртіп талаптарын сақтау және мүдделер қақтығысын шешу жөніндегі комиссия құру.

Әр адам өзі шешім жасауға ерікті. Бірақ, ол еркін адам ретінде әр қылмыс үшін жауап беру міндетін түсінуі шарт.

Бөлім 4.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруды шешсеңіз, сіздің әрекеттеріңіз

13. Сіз өз қалауыңыз бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет жөніндегі уәкілетті органға немесе 1424 Call-орталығына ауызша немесе жазбаша хабар бере аласыз.

14. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық туралы хабарлау нысандарының бірі жасырын шағым болып табылады. Алайда, жасырын нысанына байланысты арыз беруші жауап алуға кепілдік алмайды, мұндай шағымда орын алуы мүмкін немесе жасалған қылмыс туралы қылмыстық құқық бұзушылықтар мәліметтер қамтылған жағдайларды қоспағанда қылмыс туралы жасырын шағымның өзі қылмыстық іс қозғауға негіз бола алмайды.

15. Бопсалау жолымен пара талап ету жағдайы туындаған жағдайда сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет жөніндегі уәкілетті органға хабарласып, сізден пара алу немесе коммерциялық пара алу фактісі туралы арыз жазуыңыз қажет, онда сіз мыналарды нақты көрсетуіңіз керек:

- лауазымды тұлғалардың қайсысы (тегі, аты, әкесінің аты, лауазымы, мекеменің атауы) сізден пара бопсалауда немесе коммерциялық құрылымдар өкілдерінің қайсысы сізді пара алуға итермелейді;
- бопсаланған параның (алымның) мөлшері мен сипаты қандай;
- қандай нақты әрекеттері (немесе әрекетсіздігі) үшін сізден пара талап етілгені немесе коммерциялық пара алынғалы жатқанын;
- тікелей пара немесе коммерциялық пара беру қай уақытта, қай жерде және қалай болуы керектігін.

Бөлім 5. Сыбайлас жемқорлық жағдайындағы қызметкерлер әрекеттерінің алгоритмі

16. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет жөніндегі уәкілетті органға жүгінумен қатар, қызметкерлер осы нұсқаулыққа сәйкес Серіктестіктің басшылығын және сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс қызметін хабардар етуі қажет.

Серіктестіктің бекітілген штаттық құрылымына сәйкес, сыбайлас жемқорлық қылмыстар мен сыбайлас жемқорлық белгілері бар жағдайлар анықталған және/немесе кездескен жағдайларда барлық қызметкерлердің әрекеттері үшін келесі алгоритм әзірленді:

Серіктестік қызметкерлері:

Қаржы, бухгалтерлік есеп және есеп беру Департаментінің, Құқықтық қамтамасыз ету Департаментінің, Әкімшілік қамтамасыз ету Департаментінің қызметкерлері Басқарма төрағасының жетекшілік ететін орынбасарына және Серіктестіктің сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс қызметінің бас менеджеріне хабарлауы қажет;

Тәуекелдерді басқару Департаментінің, Несиелеу Департаментінің, Жобаларды сүйемелдеу Департаментінің қызметкерлері Басқарма төрағасының орынбасары және Серіктестіктің сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс қызметінің Басқарма төрағасына және Бас менеджеріне хабарлауға міндетті.

Бұл ретте қызметкерлер мүмкіндігіне қарай өз уәждеріне дәлелдемелерді (куәгерлер, құжаттар, хат алмасу, оның ішінде мессенджер арқылы, аудио-бейнематериалдар және т.б.) ұсынады және оларды алгоритм бойынша уәкілетті органға және жоғары басшылыққа береді.

Бөлім 6. Қарамағындағылардың сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін басшылардың жауапкершілігі

17. Сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға бағытталған шараларды күшейту мақсатында қарамағындағы адамдары қызметтік міндеттерін орындау кезінде сыбайлас жемқорлық, коммерциялық пара алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған және олардың кінәсі сотта дәлелденген басшылардың жеке жауапкершілігін көздейтін норма көзделген.

18. Егер Серіктестік қызметкері өзінің қызметтік міндеттерін орындау кезінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық пара алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтар жасағаны үшін қылмыстық қудалауға тартылса, бұл қызметкер Қазақстан Республикасының Еңбек кодексіне сәйкес оның сотқа дейінгі тергеп-тексеру кезеңінде қызметтік міндеттерін орындаудан шеттетіледі. Осы қызметкердің тікелей басшысы қызметкерді өзінің қызметтік міндеттерін орындаудан шеттету үшін тиісті шаралар қабылдауға міндетті.

19. Тәртіптік жауапкершілік мыналарды белгілейді:

- ескерту;
- сөгіс;
- қатаң сөгіс;
- Еңбек кодексінде көзделген негіздер бойынша жұмыс берушінің бастамасы бойынша еңбек

шартын бұзу.

Басшы, егер оның тікелей қарамағындағы қызметкерге қатысты соттың заңды күшіне енген айыптау үкімі болса немесе қылмыстық істі оңалтуға жатпайтын негіздер бойынша (рахымшылық жасау, белсенді түрде өкіну, тараптардың татуласуы т.б.) шешім шығарылған болса, жұмыстан босату туралы арыз беруге міндетті.

Жұмыстан босату туралы өтініш басшыны лауазымға тағайындаған жауапты тұлғаның атына жазылады. Жұмыстан босату және тәртіптік жаза қолдану туралы шешім қабылдау басшыны осы лауазымға тағайындаған тұлғаның құзыретіне жатады.

Басшы 10 күнтізбелік күн ішінде жұмыстан шығуға міндетті.

«АЛМАТЫ» МИКРОҚАРЖЫ ҰЙЫМЫ» ЖШС	
«Алматы» микроқаржы ұйымы» ЖШС қызметкерлері үшін сыбайлас жемқорлықпен және коммерциялық парақорлықпен күресу жөніндегі нұсқаулық	бет 8 из 12

20. Тікелей қарамағындағы қызметкерлер:

Қаржы, бухгалтерлік есеп және есеп беру Департаментінің, Құқықтық қамтамасыз ету Департаментінің, Әкімшілік қамтамасыз ету Департаментінің қызметкерлері Серіктестік Басқарма төрағасының орынбасарына тікелей бағынады;

Тәуекелдерді басқару Департаментінің, Несиелеу Департаментінің, Жобаларды қолдау Департаментінің қызметкерлері, Басқарма Төрағасының орынбасары Басқарма Төрағасына бағынады.

21. Сыбайлас жемқорлық сипатындағы құқық бұзушылықты тікелей қарамағындағы адам жасаған жағдайда басшы осы лауазымға тағайындалған күннен бастап 3 ай өткен соң жеке жауапкершілікке тартылатынын ескеру қажет. Алайда, «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 24-бабына сәйкес тікелей қарамағындағы адам жасаған сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы өз бетінше хабарлаған жағдайда басшылыққа жоғарыда көрсетілген жауапкершілік қолданылмайды.

22. Кәсіпорын қызметкері өзінің қызметтік міндеттерін атқару кезінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық пара алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе Кәсіпорын қызметкерлері қызметтік міндеттерін атқарған кезде сыбайлас жемқорлыққа, коммерциялық парақорлыққа және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы күресте өзге де түрде көмек көрсетсе қызметкердің функционалдық міндеттері мемлекет қорғауында болады және Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілеген тәртіппен көтермеленеді.

23. Бұл ереже сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы көрінеу жалған ақпарат берген, заңға сәйкес жауапкершілікке тартылатын адамдарға қолданылмайды.

24. Кәсіпорын қызметкерлері өздерінің функционалдық міндеттерін орындау кезінде сыбайлас жемқорлыққа, коммерциялық парақорлыққа және басқа да қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимылға жәрдемдесетін қызметкер туралы мәліметтер мемлекеттік құпия болып табылады және заңнамада белгіленген тәртіппен беріледі. Бұл ақпаратты жария ету заңмен белгіленген жауапкершілікке әкеп соғады.

Бөлім 7. Сыйлық алуға тыйым салу туралы мәлімдеме

Заң пара берушінің пайдасына жасалған әрекеттер үшін мемлекеттік қызметшілер мен олардың отбасы мүшелеріне сыйлық беруге, материалдық сыйақы алуға және қызмет көрсетуге толық тыйым салуды белгілейді.

Заңға сәйкес, сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама квазимемлекеттік сектор субъектілерінде мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын жобаларды сатып алу және іске асыру мәселелері бойынша негізгі шешімдерді қабылдайтын тұлғаларға таратылады.

Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет туралы заңнамасының нормаларында жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдарға, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға немесе оларға теңестірілген адамдарға, сондай-ақ оларды алмастыратын адамдарға (уақытша немесе арнайы өкілеттіктер бойынша) қызметтік (еңбек) міндеттерін орындауға байланысты сыйлықтар алуға және беруге тыйым салынады.

Өзге жағдайларда сыйлықтар алу тыйым салуды бұзу болып табылады, мүдделер қақтығысының туындауына жағдай жасайды және қабылданған шешімдердің объективтілігіне күмән келтіреді, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделгендей сенімнен айырылуына байланысты жұмыстан босатылуға, ал сыйлық пара ретінде қарастырылған жағдайда – қылмыстық жауапкершілікке тартылады.

Серіктестік қызметкерлерінің өздеріне қатысты лауазымды адамдар басқару функцияларын (қарамағындағыларға) тікелей жүзеге асыратын тұлғалармен сыйлықтармен алмасуына немесе басқа сыйақы беруіне тыйым салынады. Сыйлықтарды немесе басқа сыйақыларды қабылдау және беру олардың адалдығына, бейтараптылығына және объективтілігіне күмән тудыруы мүмкін.

Лауазымды адамдардың отбасы мүшелері егер мұндай әрекеттер (әрекетсіздік) осы тұлғаның лауазымдық өкілеттіктеріне жататын болса немесе ол өзінің қызметтік жағдайы бойынша мұндай әрекетке (әрекетсіздікке) ықпал ете алатын болса), өздерінің материалдық сыйақы, сыйлықтар немесе қызмет көрсеткен адамдардың пайдасына әрекеті (әрекетсіздігі) үшін материалдық сыйақы, сыйлықтар немесе көрсетілген қызметтерді алуға құқығы жоқ.

Аталған тұлғалардың және (немесе) олардың отбасы мүшелерінің шотына өздеріне белгісіз жағдайда келіп түскен ақшалай қаражат, сондай-ақ олар анықталғаннан кейін екі аптадан аспайтын мерзімде Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет туралы заңнамасын бұза отырып алған ақша қаражаты - тиісті мемлекеттік кіріс органына осындай қаражаттың түсу мән-жайлары туралы түсініктеме ұсына отырып, республикалық бюджетке аударылуға міндетті.

Аталған тұлғаларға және (немесе) олардың отбасы мүшелеріне хабарсыз алынған, сондай-ақ олар Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы заңнамасын бұза отырып алған сыйлықтар сыйлықты алған күннен бастап немесе адамға сыйлықты алғаны туралы белгілі болған күннен бастап жеті күнтізбелік күн ішінде мемлекеттік меншікке мемлекеттік қызметті басқару жөніндегі уәкілетті органға өтеусіз тапсырылуға жатады, және көрсетілген тұлғаларға дәл сол мән-жайларда көрсетілген қызметтер қызмет көрсетілген күннен бастап немесе көрсетілген лауазымды адамдарға қызмет көрсетілгені туралы белгілі болған күннен бастап күнтізбелік жеті күн ішінде республикалық бюджетке ақша аудару арқылы төленуге тиіс.

Іссапарларға және басқа да ресми іс-шараларға байланысты хаттамалық іс-шараларға байланысты тапсыруға жататын сыйлықтар мен материалдық құндылықтар бұл жағдайда ерекшелік болып табылады.

Сыйлықты мемлекеттік мүлікті басқару жөніндегі уәкілетті органға берген тұлға жоғары тұрған лауазымды тұлғаны хабардар ете отырып, оны «Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес айқындалған құн бойынша мемлекеттік мүлікті басқару жөніндегі уәкілетті органмен жасалған сатып алу-сату шарты негізінде сатып алуға құқылы. Сыйлықтарды сатудан түскен қаражат республикалық бюджетке аударылады.

Жиі қойылатын сұрақтар.

Мемлекеттік қызметкерлерге немесе басқа да лауазымды тұлғаларға заңды немесе жеке тұлға атынан сыйлық беруге бола ма?

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 12-бабының 1-тармағының 4) тармақшасына сәйкес құқық бұзушылықтардың алдын алу мақсатында жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын тұлғаларға, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті тұлғаларға, оларға теңестірілген тұлғаларға (Қазақстан Республикасының Президентігіне, Қазақстан Республикасы Парламентінің немесе мәслихаттарының депутаттығына, аудандық маңызы бар қалалардың, кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдеріне кандидаттарды, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Президентінің лауазымына, сайланбалы жергілікті мемлекеттік органдарға кандидаттарды қоспағанда), лауазымды тұлғаларға, сонымен қатар, өз өкілеттіктерін жеке, топтық және өзге де қызметтік емес мүдделер үшін пайдалануға әкеп соғуы мүмкін қызметтерді орындауға уәкілеттік берілген тұлғалар мен кандидаттарға, Заңның 13, 14 және 15-баптарында белгіленген ерекшеліктерге сай тұлғаларға Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қызметтік өкілеттіктерді жүзеге асыруға байланысты сыйлықтарды қабылдауға тиым салынады және сыбайлас жемқорлыққа қарсы шектеулер қойылады. «Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 50-бабы 1-тармағының 16) және 18) тармақшаларына сәйкес Заңда мемлекеттік қызметшілердің мынадай әрекеттері мемлекеттік қызметтің беделін түсіретін тәртіптік теріс қылық деп танылады:

- өзінің мемлекеттік немесе оған теңестірілген функцияларын орындағаны үшін тиісті функцияларды орындамайтын ұйымдардан, сондай ақ жеке тұлғалардан ақша, қызмет және өзге де нысандағы кез келген сыйақы алу, егер Қазақстан Республикасының заңнамасында өзгеше көзделмесе;

- Мемлекеттік қызметшінің шотына хабарсыз түскен ақша, сондай-ақ осы тармақшаның бірінші абзацын бұза отырып, тиісті функцияларды орындауға байланысты оның алған қаражаты олар анықталғаннан кейін екі аптадан аспайтын мерзімде тиісті мемлекеттік кіріс органына осындай қаражаттың түсу мән-жайлары туралы түсініктеме ұсына отырып, республикалық бюджетке аударылуға тиіс;
- Шетелдік және Қазақстан Республикасына жеке және заңды тұлғалардың қаражаты есебінен ішкі және шетелдік туристік, емдік, сауықтыру және өзге де сапарларға шақыруларды қабылдау, келесі сапарларды қоспағанда:
- жұбайының немесе туыстарының есебінен олардың шақыруы бойынша;
- басқа жеке тұлғалардың шақыруы бойынша (жоғары тұрған лауазымды адамның немесе органның келісімімен), егер олардың қарым-қатынасы шақырылғандардың қызметіне қатысы болмаса;
- Қазақстан Республикасының халықаралық келісімшарттарына сәйкес немесе Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары мен шет мемлекеттердің мемлекеттік органдары арасындағы өзара келісім бойынша тиісті мемлекеттік органдардың және (немесе) халықаралық ұйымдардың қаражаты есебінен жүзеге асырылса;
- жоғары тұрған лауазымды адамның немесе органның келісімімен жүзеге асырылатын – ұйымдардың қаражаты есебінен ғылыми, спорттық, шығармашылық, кәсіптік, гуманитарлық іс-шараларға қатысу үшін, оның ішінде осындай ұйымдардың жарғылық қызметі шеңберінде жүзеге асырылатын сапарларға шығуға.

Демек, жеке немесе заңды тұлғаға мемлекеттік қызметшілерге сыйлық беруге тыйым салынады, ал алғашқысы оларды қабылдауға құқығы жоқ.

Қызмет көрсету, саяхаттау немесе басқа мүліктік құқықтар сыйлық болып табыла ма?

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (Ерекше бөлім) 506-бабының 1-тармағына сәйкес сыйға тарту шарты бойынша бір тарап (сыйға беруші) екінші тарапқа (сыйға алушыға) меншігіндегі затты өтеусіз береді немесе беруге міндеттенеді немесе өзіне немесе үшінші тұлға алдындағы мүліктік міндеттемелерден босатады немесе босатуға міндеттенеді.

Осылайша, егер мемлекеттік қызметші немесе оның туыстары басқа біреудің есебінен ақысыз түрде үшінші тұлғамен келісім бойынша құқықтарға (көлік, туристік қызметтер, жалға алу және т.б.) ие болса, онда бұл да сыйлық болып есептеледі.

Мемлекеттік қызметшінің туыстарына қойылатын шектеулер.

«Мемлекеттік қызмет туралы» Заңның 50-бабының 2-тармағына сәйкес мемлекеттік қызметшінің отбасы мүшелері жеке тұлғалардың, шетелдік және Қазақстан Республикасының заңды тұлғаларының қаражаты есебінен аталған тұлғалармен қызмет арқылы байланысқан болса сыйлықтар мен қызметтерді, туристік, емдік, сауықтыру және өзге де сапарларға шақыруларды қабылдауға құқығы жоқ..

Мемлекеттік қызметші 7 күн ішінде отбасы мүшелері заңсыз алған сыйлықтарды арнаулы мемлекеттік қорға қайтарымсыз тапсыруға және оның отбасы мүшелерінің заңсыз пайдаланған қызметтерінің құнын республикалық бюджетке ақша аудару арқылы өтеуге міндетті.

Заңды немесе жеке тұлға есебінен мемлекеттік қызметкерлер мен басқа да лауазымды тұлғаларды түскі немесе кешкі асқа шақыруға бола ма?

Заңды тұлғалардың мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті адамдарға немесе оларға теңестірілген адамдарға сөзбе-сөз түсіндіру негізінде заңсыз материалдық сыйақы, сыйлықтар, жеңілдіктер немесе қызметтер көрсетуге («Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасы Кодексінің 678-бабы) заңды тұлға есебінен қандай да бір әрекеттерді жасауға тыйым салуды білдіреді.

Сондай-ақ, «Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 50-бабы 1-тармағының 16) тармақшасына сәйкес, ұйымдардан ақша жинау, қызмет көрсету және өзге де нысандардағы кез келген сыйақыны қабылдау мемлекеттік қызметтің беделін түсіретін құқық бұзушылық болып табылады.

Сондықтан мемлекеттік қызметкерді түскі асқа немесе кешкі асқа шақыру – сыйлы қызмет көрсетудің бір түрі болып табылады және заңмен тыйым салынады.

Мемлекеттік қызметкерлерге және басқа да лауазымды тұлғаларға жарнамалық материалдарды беруге бола ма?

Жарнамалық өнімдер – барлық жарнамалық материалдарды (сыртқы жарнама, баспа өнімдері, кәдесыйлар және т.б.) біріктіретін жалпылама ұғым.

Кәдесый өнімдері - бұл тұрмыстық заттардың барлық түрлерінде - қаламдар, кілт сақиналар, ыдыс-аяқтар, кеңсе тауарлары және т.б. басылған логотиптер.

Осылайша, егер мемлекеттік қызметкерлерге кәдесыйлар (мысалы, компания логотипі бар қаламдар) берілсе, бұл әрекет сыйлық берілгендіктен «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» ҚР Кодексінің 678-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық болып табылады.

Мемлекеттік қызметшіге тек жарнамалық кітапша берілген жағдайда, әкімшілік құқық бұзушылық болмайды.

Сондықтан, мемлекеттік қызметкерлерге жарнамалық парақшаларды таратуға рұқсат етіледі.

Сыйлық алу кезінде мемлекеттік қызметкерлердің салықтық міндеттемелері бар ма?

Қазақстан Республикасы Салық кодексінің 321-бабының 5) тармақшасына сәйкес жеке тұлғаның жылдық табысына өтеусіз алынған мүлік, оның ішінде жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер түріндегі кірістері қосылады.

Салық кодексінің 325-бабына сәйкес өтеусіз алынған мүлік, оның ішінде жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер түріндегі кірістер мұндай мүліктің баланстық құны болмаған жағдайда шартта немесе оның негізінде мүлік берілген өзге де құжатта айқындалған мүліктің құнының мөлшерінде айқындалады.

Алайда, Салық кодексінің 341-бабының 1-тармағына сәйкес жеке тұлғаның басқа жеке тұлғадан өтеусіз, оның ішінде сыйға тарту және мұрагерлік нысанында алған мүлкі, оның ішінде жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер жеке тұлғаның табысынан алынып тасталады және оарға салық салынбайды.

Сондықтан, салық міндеттемелері және сыйға тарту құнын мемлекеттік қызметшілерге табыс салығы бойынша декларацияға енгізу қажеттілігі тек заңды тұлғалардан сыйлық алған жағдайда ғана туындайды.

Мемлекеттік қызметкерлерге сыйлық берушілердің жауапкершілігі қандай?

Жеке тұлғаның жауапкершілігі

Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Кодексінің 676-бабында жеке тұлғалардың мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға немесе соларға теңестірілген адамдарға заңсыз материалдық сыйақылар, сыйлықтар, жеңілдіктер немесе қызметтер көрсетуі, егер бұл әрекеттер қылмыстық құқық бұзушылық белгілері болмаса, 200 АЕК (айлық есептік көрсеткіш) мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Заңды тұлғаның жауапкершілігі

Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Кодексінің 678-бабының 1-бөлігінде заңды тұлғалардың мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың немесе соларға теңестірілген адамдарға заңсыз материалдық сыйақылар, сыйлықтар, жеңілдіктер немесе қызметтер көрсетуі, егер бұл әрекеттерде қылмыстық құқық бұзушылық әрекетінің белгілері болмаса, 750 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Кодексінің 678-бабының 2-бөлігінде жоғарыда көрсетілген әрекеттерді әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасағаны үшін әкімшілік жауапкершілік белгіленген. Сыйлықтарды қайталап беру 1500 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Құны 2 АЕК-тен аспайтын сыйлықтар қылмыстық жауапкершілікке жатпайды, егер сыйлық осы сомадан арзан болып шықса (мысалы, 50 немесе 200 теңге), ол әкімшілік жауапкершілікке әкеп соғады (ӘҚБтК-нің 677-бабы «Заңсыз материалдық сыйақы алу», айыппұл - 600 АЕК), сондай-ақ мемлекеттік қызметтің беделіне нұқсан келтіретін құқық бұзушылық жасағаны үшін тәртіптік жауапкершілікке тартылады (теріс пиғылдары бойынша жұмыстан шығару).

Бөлім 8. Қорытынды ережелер

25. Нұсқаулық Серіктестік Басқармасының шешімімен бекітілген күннен бастап 5 (бес) жұмыс күні өткен соң қолданысқа енгізіледі.

26. Нұсқаулыққа енгізілген өзгертулер/толықтырулар Серіктестік Басқармасының шешімімен бекітілген күннен бастап күшіне енеді.

27. Нұсқаулық Серіктестік бөлімшелерінің басшыларына жүктеледі.

28. Нұсқаулық заңнамаға өзгерістер енгізілген жағдайда немесе қажет болған жағдайда қайта қаралады.

Қызметкерлер ұқсас жағдайларға тап болған жағдайда Серіктестіктің Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметіне немесе Қазақстан Республикасы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет агенттігіне (Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет) 1424 телефоны арқылы хабарласа алады.

Келісім парағы

Реттік №	Лауазымы	Қолы	Күні	Аты-жөні	Ескертулер
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					

**Алматы» микроқаржы ұйымы» ЖШС қызметкерлері үшін сыбайлас
жемқорлықпен және коммерциялық парақорлықпен күресу жөніндегі
нұсқаулықпен Танысу парағы**

Реттік №	Аты-жөні, Тегі	Лауазымы	Қолы
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			

26			
27			
28			
29			
30			
31			
32			
33			
34			
35			
36			
37			
38			
39			
40			
41			
42			
43			
44			

«Almaty» Микроқарды ұйымы» ЖШС Сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс қызметі
